

Nowe perspektywy w ocenianiu wczesnego rozwoju językowego u dzieci jedno- i dwujęzycznych: podłużne internetowe badanie metodą raportów rodzicielskich

Dzieci uczą się języka dzięki temu, że mają do niego dostęp w swoim otoczeniu. Im więcej rodzice mówią do dzieci i rozmawiają z nimi, tym więcej słów znają dzieci (Hart i Risley, 1995, Hoff, 2003). Jednojęzyczne dzieci, które w swoim otoczeniu mają tylko jeden język, mają też na ogół wystarczający dostęp do niego, aby nauczyć się języka bez żadnego problemu. Jednak sytuacja dzieci dwu- lub wielojęzycznych może być bardziej skomplikowana. Słyszą one co najmniej dwa języki (na przykład polski używany przez rodziców i norweski lub angielski używany w społeczeństwie). W rezultacie czas dostępu do każdego z języków jest dla każdego z języków zmniejszony, bo dzieli się pomiędzy języki (McCardle i Hoff, 2006). Chociaż wiadomo, że dzieci dwujęzyczne mimo tego są w stanie poradzić sobie z tą sytuacją (Gathercole, 2018) i mogą skutecznie nauczyć się dwóch języków pomimo relatywnie mniejszego dostępu do każdego z nich (Cattani i in., 2014), istotne jest przeanalizowanie cech charakterystycznych dwujęzycznego środowiska językowego, które w rzeczywistości umożliwiają efektywny rozwój obu języków (Miękisz i in., 2017).

W naszym projekcie zbadamy, jak polskojęzyczne dzieci dwujęzyczne mieszkające w Norwegii i w Wielkiej Brytanii przyswajają dwa języki począwszy od momentu wypowiedzania pierwszych słów i pierwszych wypowiedzi wielowyrazowych. W szczególności będziemy badać w jakim stopniu i w jaki sposób proces rozwoju dwujęzycznego różni się od rozwoju jednojęzycznego dla języka polskiego. Będziemy śledzić rozwój językowy dzieci w ich obu językach (polskim oraz norweskim lub angielskim), począwszy od pierwszych wypowiedzanych przez nie słów do wieku trzech-czterech lat. W naszym badaniu użyjemy profesjonalnej aplikacji na smartfony oraz standaryzowanych narzędzi (tzw. raportów rodzicielskich), udostępnianych rodzicom online. Dzięki aplikacji rodzice będą mogli zapisywać słowa wypowiedzane przez dzieci, a także te, które dzieci same wymyślają (neologizmy) oraz pierwsze wypowiedzi wielowyrazowe. Będą również regularnie udzielać informacji na temat otoczenia językowego dziecka i języków do jakich dziecko ma dostęp. Kilukrotnie rodzice zostaną poproszeni o wypełnienie standardowych kwestionariuszy rodzicielskich (*MacArthur-Bates Communicative Development Inventories, CDI-I i CDI-II*). Dzięki temu będziemy mogli ustalić dokładny wiek rozpoczęcia mówienia (wypowiedzania pierwszych słów) u dzieci jedno- i dwujęzycznych oraz powiązać ten wiek z dalszym rozwojem językowym dzieci. Co istotne, będziemy mogli także powiązać informacje o ścieżce rozwoju językowego dzieci z charakterystyką ich środowiska językowego i uwzględnić różne czynniki społeczne (w tym status socjoekonomiczny rodziny).

W ramach projektu stworzymy również polską adaptację *MacArthur-Bates Communicative Development Inventory III, CDI-III*, kwestionariusza rodzicielskiego przeznaczonego dla dzieci w wieku 30-48 miesięcy (dwie wersje CDI dla młodszych dzieci są już dostępne dla języka polskiego, norweskiego i brytyjskiego). W przypadku małych dzieci, które jeszcze nie mówią zbyt dużo, rodzice mogą być rzetelnym i wiarygodnym źródłem informacji o umiejętnościach językowych swoich dzieci, w tym o słowach, które dzieci rozumieją i które wypowiadają (Fenson i in., 2007). Dlatego też raporty rodzicielskie dot. rozwoju językowego są powszechnie używanym narzędziem badawczym w odniesieniu do dzieci w wieku do 3 lat. Nowe narzędzie opracujemy we współpracy z naszymi partnerami zagranicznymi, wspólnie z którymi uzyskaliśmy zgodę na nową adaptację językową CDI-III od *CDI Advisory Board* (zespołu skupiającego naukowców zaangażowanych w rozwijanie narzędzi na wzór *MacArthur-Bates Communicative Development Inventory*, <https://mb-cdi.stanford.edu/>).

Współpraca międzynarodowa jest kluczowa dla naszego projektu, ponieważ badanie dwujęzycznego rozwoju językowego powinno obejmować oba języki dziecka i oba powinny być analizowane w porównywalny sposób (Armon-Lotem, de Jong i Meir, 2015). Dlatego będziemy współpracować z naszymi partnerami badawczymi z Wlk. Brytanii (prof. Katie Alcock, prof. Napoleon Katsos) i Norwegii (prof. Nina Garmann, prof. Hanne Gram Simonsen). Wspólnie opracujemy nowe metody pomiaru i oceny najwcześniejszego rozwoju językowego. Nasz projekt przyczyni się do rozbudowania teorii dotyczącej precyzyjnego wskazania wieku pierwszych osiągnięć (czasu wystąpienia pierwszych słów i pierwszych wypowiedzi wielowyrazowych) w mowie dzieci dwujęzycznych oraz określenia czynników związanych ze środowiskiem językowym, które na te osiągnięcia wpływają. Wyniki naszych badań mogą też stanowić podstawę do formułowania rekomendacji dla rodziców i profesjonalistów zajmujących się małymi dziećmi dotyczących tego jak skutecznie wspierać rozwój językowy w sytuacji dwujęzyczności.